

Ed.

281. Frumvarp til laga

[181. mál]

um breyting á lögum nr. 85 23. júní 1936, um meðferð einkamála í héraði.

(Lagt fyrir Alþingi á 103. löggjafarþingi 1980.)

1. gr.

I. kafli, um sáttir, falli niður. Í stað hans komi nýr kafli, sem kallast: I. kafli. Um réttarsáttir.

2. gr.

1. gr. orðist þannig:

1) Héraðsdómari skal leita sáttu í einkamálum, ef aðilar eiga forræði á sakar-efninu, nema hann telji víst, að sáttatilaun verði árangurslaus vegna eðlis málsins, afstöðu aðila eða annarra ástæðna.

2) Dómari leitar venjulega sáttu, þegar verjandi hefur tjáð sig um málið skv. 1. mgr. 106. gr. Þó má hann fresta sáttatilaun, ef hann telur það heppilegt, og jafnan getur hann síðar leitað sáttu, þótt það hafi þegar verið gert.

3) Ekki veður það ómerkingu héraðsdóms í æðra dómi, að sáttu hefur ekki verið leitað.

3. gr.

2. gr. orðist þannig:

1) Dómari getur synjað aðilum um að gera réttarsátt, ef hann telur ólöglegt að gera hana, efni hennar óljóst eða ómögulegt að efna hana. Dómari skal kveða upp úrskurð um synjun sína, ef þess er krafist.

2) Gera má réttarsátt um hluta málfefnis, og heldur mál þá áfram að öðru leyti í héraðsdómi. Ef sátt verður um allt annað en málskostnað, skal hann ákveðinn með úrskurði.

3) Gera má réttarsátt um atriði, þótt kröfur um þau hafi ekki verið gerðar í stefnu.

4) Gera má réttarsátt í héraðsdómi um málfefni, sem dæmt hefur verið í héraði, á næstu 9 mánuðum eftir birtingu dóms.

4. gr.

3. gr. orðist þannig:

Í þingbók eða dómabók skal geta réttarsáttar og skulu aðilar eða umboðsmenn þeirra undirrita bókunina. Tekur réttarsáttin þá gildi. Réttarsáttin skal gerð skriflega, og sé hún ekki skráð í heild í réttarbókina, skal leggja hana fram í dómi sem málskjal. Ef mál heldur áfram að nokkru, skal þess getið í bókuninni, ella er dómsmálinu lokið.

5. gr.

4. gr. orðist þannig:

Réttarsátt er löglegur aðfarargrundvöllur, enda sé hún gildur samningur og fullnægi formkröfum réttarfars.

6. gr.

5. gr. orðist þannig:

- 1) Höfða má dómsmál með venjulegum hætti til að fá réttarsátt staðfesta eða ógilta að hluta eða öllu leyti.
- 2) Ef aðili byggir rétt fyrir dómi, þar á meðal fógeta-, skipta-, uppboðs- eða þinglýsingarrétti, á réttarsátt, getur gagnaðili vefengt gildi hennar, og sker dómurinn úr.
- 3) Héraðsdómari er bundinn af úrlausn hliðsetts dómstóls um atriði, sem hann hefur tekið ákvörðun um.
- 4) Ákvarðanir héraðsdómara um réttarsáttir má kæra til æðra dóms innan 3 mánaða frá því, að bókað var um hana í þingbók eða dómabók skv. 3. gr.

7. gr.

29. gr. orðist þannig:

- 1) Með dómsstörf í einkamálum, þar á meðal skipti, fógeta-, uppboð og þinglýsingar, fara sýslumenn í sýslum landsins, bæjarfógetar í kaupstöðum, sérstakir héraðsdómarar í sýslum og kaupstöðum, borgarfógetar, sakadómarar og borgardómarar í Reykjavík og lögreglustjóri á Keflavíkurflugvelli. Meðdómendur sitja í dómi eftir reglum laga.
- 2) Rétt er öllum héraðsdómurum að halda dómþing utan lögsagnarumdæmis síns, ef það þykir heppilegt til upplýsinga í máli, enda valdi það ekki verulegum drætti á því.
- 3) Sá, sem settur er til að dæma ákveðið mál, skal kveða upp dóm í þinghá, þar sem hann er búsettur, nema dómsuppkvaðning í því lögsagnarumdæmi, þar sem mál var flutt, valdi hvorki kostnaðarauka né drætti á dómsuppsögn.

8. gr.

31. gr. orðist þannig:

- 1) Forseti Íslands skipar reglulega héraðsdómara.
- 2) Hinir reglulegu héraðsdómarar skulu hafa skrifstofu í lögsagnarumdæmi sínu. Ef sami maður er reglulegur héraðsdómari í tveimur eða fleiri lögsagnarumdæmum, skal dómsmálaráðherra ákveða, hvar skrifstofa eða skrifstofur hans skuli vera nema lög kveði á um það atriði.

9. gr.

Á eftir 37. gr. bætist ný grein, 37.A. gr., og hljóði þannig:

- 1) Ef deilt er um staðreyndir, sem fram eru bornar sem málsástæður og dómari telur þörf sérkunnáttu í dómi, getur hann skipað 2 meðdómsmenn, sem slíka kunnáttu hafa. Taka þeir að jafnaði sæti í dómi, áður en þing er háð til munnlegra skýrslugjafa, en dómari getur þó kvatt meðdómsmenn til fyrr. Heimilt er að meðdómsmaður sé einn fram að munnlegum flutningi máls eða töku skriflega flutts máls til dóms.
- 2) Ef mál er umfangsmikið eða sakarefni mjög mikilvægt frá almennu sjónarmiði eða fyrir aðila, er dómara rétt að kveða til annan embættisdómara eða dómara fulltrúa, sem sitji í dómi með einum sérfróðum meðdómsmanni, eða tvo embættisdómara eða dómara fulltrúa. Til kvaðningar embættisdómara þarf dómari þó samþykki forstöðumanns embættis.
- 3) Ef meðdómsmaður hefur tekið sæti í dómi, hefur hann þaðan í frá í því máli sömu réttindi og skyldur og hinn reglulegi dómari.
- 4) Öllum, sem fullnægja lögmæltum skilyrðum, er skylt að gegna meðdómsmannastörfum. Þó gildir þetta ekki um hæstaréttardómara, hæstaréttarritara, aðra embættisdómara og dómara fulltrúa, ráðherra og ráðuneytisstjóra, biskup og presta þjóðkirkjunnar, lögmenn og fulltrúa þeirra, ríkissaksóknara, vararíkissaksóknara,

saksóknara og fulltrúa ríkissaksóknara, rannsóknarlögreglustjóra ríkisins, lögreglustjórann í Reykjavík og löglærða starfsmenn stofnana þeirra, sem þessir menn stjórna, embættislækna og ljósmæður og forstöðumenn ríkisstofnana, ef málfefnið varðar starfssvið stofnunarinnar.

5) Almenn skilyrði til meðdómsmannastarfa eru: Nægilegur þroski og líkamleg og andleg heilbrigði, óflekkað mannorð, lögræði og fjárforræði. Þá skal meðdómsmaður hafa náð 25 ára aldri. Skilyrði til þátttöku í meðferð einstaks mál eru hin sömu og hjá embættisdómurum skv. 36. gr.

6) Héraðsdómari úrskurðar um skyldu og skilyrði meðdómsmanna, en skjóta má úrskurði hans til æðra dóms með kæru. Sama er um forföll meðdómsmanna.

7) Þegar meðdómsmaður tekur í fyrsta sinn þátt í dómsstörfum við héraðsdómstóla landsins, skal hann undirrita í þingbók drengskaparheit um, að hann muni jafnan gegna slíkum störfum af samviskusemi og óhlutdrægni og fara í öllu að lögum.

8) Héraðsdómari ákveður greiðslur til meðdómsmanna, en dómsmálaráðherra getur kært ákvörðunina til æðra dóms.

9) Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um fógeta-, uppboðs- og skiptarétt.

10. gr.

1. mgr. 38. gr. orðist þannig:

Í Reykjavík og kaupstöðum landsins skal halda bæjarþing til meðferðar allra mála, sem ekki eru sérstaklega undantekin, einu sinni í viku eða oftár eftir ákvörðun dómsmálaráðherra og á þeim stað og stund, sem ákveðið verður, ef mál eru fyrir hendi. Dómara í kaupstað er vítalaut, þótt niður falli bæjarþing, ef hann vegna embættisferðar í lögsagnarumdæmi sínu getur ekki sótt þing, enda liði aldrei meira en hálfur mánuður milli bæjarþinga. Utan kaupstaða skal halda manntalsþing í hverjum hreppi einu sinni á ári, eins og verið hefur, nema sýslumaður telji þarf- laust og dómsmálaráðherra og sýslunefnd samþykki, að hætt skuli að halda manntalsþing eða breyta þeim. Aukadómþing skal halda til meðferðar þeirra mála, sem höfðuð eru utan kaupstaða, þegar þörf gerist og þar í lögsagnarumdæmi, sem dóm- ari ákveður hverju sinni. Dómsmálaráðherra ákveður þingstað. Þingstaður sýslu eða kaupstaðar má vera á skrifstofu sýslumanns eða bæjarfógeta, þótt hún sé utan sýslu eða kaupstaðar.

11. gr.

1. mgr. 40. gr. orðist þannig:

Þingmálið er íslenska. Skjölum á erlendu máli skal fylgja þýðing löggilts skjala- þýðanda, ef hans er kostur. Ef aðili, eða vitni, er ekki nægilega fært í íslensku, skal aðili hafa með sér löggiltan dómtúlk til aðstoðar dómara, ef unnt er. Ef ekki er kostur löggilts skjalaþýðanda eða dómtúlks, skal þýðandi staðfesta þýðingu sína fyrir dómi, ef hún er vefengd, og túlkur vinna heit fyrir dómi, um að hann skuli rækja starfann eftir bestu getu. Aðili greiðir skjalaþýðanda og dómtúlki þóknun, en þó skal sú þóknun greidd úr ríkissjóði í einkarefsimálum og barnsfaðernismálum.

12. gr.

Í 42. gr. falli niður 4. og 5. töluliður 1. málsgreinar. Við mgr. bætist: Um bækur þinglýsingardómara fer eftir 8. gr. þinglýsingarlaga nr. 39/1978.

13. gr.

1. mgr. 47. gr. orðist þannig:

Fleiri mönnum er rétt að sækja mál í félagi og rétt er að sækja fleiri menn í einu máli, ef dómkröfurnar eru af sömu rót runnar. Ella skal að kröfu verjanda vísa máli frá að því er hann varðar.

14. gr.

53. gr. orðist þannig:

1) Ef sækjandi framselur réttindi þau, sem dómkrafa hans varðar, eftir birtingu utanréttarstefnu, útgáfu réttarstefnu eða, þar sem varnaraðili hefur mætt óstefndur, eftir þingfestingu máls, en áður en það er tekið til dóms, tekur hinn nýi eigandi við málinu í stað hins og í því ástandi, sem það þá var í, enda verður hann þá jafnan að sæta þeim vörnum, er rétt var að hafa uppi gagnvart hinum upphaflega sækjanda, nema viðskiptabréfskrafa sé, enda hafi hinn nýi eigandi hvorki vitað né átt að vita, að mál var höfðað eða að málshöfðun stóð til.

2) Ef sækjandi deyr á þeim tíma, sem í 1. mgr. segir, tekur dánarbú hans við málinu, ef réttindi þau, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Ella falla þau niður að öðru en því, að dæma má dánarbúið til greiðslu málskostnaðar.

3) Ef bú sækjanda er tekið til gjaldþrotaskipta á þeim tíma, sem í 1. mgr. segir, tekur þrotabú hans við málinu, ef réttindi þau, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Þótt svo sé ekki, getur varnaraðili stefnt þrotabúinu inn í mál til greiðslu málskostnaðar fram til þess, er gjaldþrotaskipti hófust.

15. gr.

54. gr. orðist þannig:

1) Ef varnaraðili afhendir á þeim tíma, sem í 1. mgr. 53. gr. segir, hlut eða réttindi, sem hann er sóttur til að láta af hendi, má sækjandi halda málinu áfram gegn hinum upphaflega varnaraðila. Hinn nýi eigandi verður bundinn við dóm í málinu, nema hann hafi eignast hlut eða réttindi með þeim hætti, að varnir eða réttindi annarra manna yfir hinu afhenta glatt gagnvart honum.

2) Ef varnaraðili deyr á þeim tíma, sem í 1. mgr. 53. gr. segir, tekur dánarbúið við málinu, ef hluturinn eða réttindin, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Ella fellur málið niður að öðru en því, að dæma má dánarbúið til greiðslu málskostnaðar.

3) Ef bú varnaraðila er tekið til gjaldþrotaskipta á þeim tíma, sem í 1. mgr. 53. gr. segir, tekur þrotabú hans við málinu, ef hluturinn eða réttindin, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Þó getur sækjandi lýst því yfir, að hann krefjist aðeins dóms yfir hinum upphaflega varnaraðila persónulega eða að hann óski dóms, sem bæði bindi búíð og hinn upphaflega varnaraðila persónulega. Þó að þrotabú verði ekki aðili máls skv. framansögðu, getur sækjandi stefnt því inn í mál til greiðslu málskostnaðar fram til þess, er gjaldþrotaskipti hófust.

16. gr.

4. mgr. 71. gr. falli niður.

Í 5. mgr. komi „fjögurra vikna“ í stað orðsins „viku“.

17. gr.

72. gr. orðist þannig:

Reykjavík, hver kaupstaður landsins og hver sýsla er sérstök dómþinghá. Dómsmálaráðherra getur, eftir tillögu viðkomandi héraðsdómara (forstöðumanns embættis), ákveðið að sameina dómþinghár.

18. gr.

Í 77. gr. falli brott orðin: eða sáttakæra.

19. gr.

Í 80. gr. falli brott orðin: sáttakæra eða.

20. gr.

85. gr. orðist þannig:

Mál til greiðslu launa má sækja í þinghá, þar sem unnið var, eða í einhverri þeirra, ef víðar var unnið. Sjómenn mega sækja slík mál á heimili skips.

21. gr.

86. gr. orðist þannig:

Haldast skulu ákvæði annarra laga um varnarþing.

22. gr.

88. gr. orðist þannig:

1) Í stefnu skal greina svo glöggst sem verða má:

- a. Nöfn aðila, nafnúmer, stöðu og heimili eða dvalarstað.
 - b. Nöfn fyrirsvarsmanna aðila, ef því er að skipta, nafnúmer, stöðu og heimili eða dvalarstað.
 - c. Dómkröfur stefnanda, svo sem fjárhæð kröfu í krónum, bætur fyrir tiltekin skaðaverk, án þess að fjárhæð sé tiltekin, ef enn er óvíst um hana, vexti, ef því er að skipta, ákvörðun á réttindum, lausn undan skyldu, refsingu fyrir tilgreind orð eða athafnir, ómerking ummæla, málskostnað o. s. frv.
 - d. Málsástæður og önnur atvik, sem þörf er að greina samhengis vegna.
 - e. Lagarök.
 - f. Gögn, sem stefnandi hyggst hafa til sönnunar.
 - g. Dómþing, er mál verður þingfest, og stefnufrest.
 - h. Áskorun til stefnda að koma fyrir dóm, er málið verður þingfest, svara til sakar og leggja fram gögn.
 - i. Viðvörðun um, að útivistardómur geti gengið, ef stefndi sækir ekki þing, þegar málið skal þingfesta.
- 2) Rétt er, að aðili sæki þing óstefndur.
3) Þeim einum, er krafa er á hendur gerð, þarf að stefna.
4) Með framhaldsstefnu má auka við kröfur og laga þær, sbr. þó 48. gr. og 2. mgr. 70. gr.

23. gr.

Í 89. gr. falli brott orðin: kvaðningar til sáttafunda. Í sömu grein falli brott orðin: „kvaðning til sáttafundar eða dóms“, en í stað þeirra komi: birting.

24. gr.

Í 92. gr. falli brott orðin: eða sáttakæru.

25. gr.

Í 95. gr. 1. mgr. falli brott orðin: sáttakæru eða.

26. gr.

Í 96. gr. 3. mgr. falli brott orðið: sáttakæra.

27. gr.

Í 97. gr. falli brott orðin: sáttafund eða. Í sömu grein falli brott orðin: sátta-kæru eða.

28. gr.

99. gr. orðist þannig:

1) Ef stefndur á heimili eða dvöl í þinghá, þar sem mál skal þingfesta, ber honum þriggja sólarhringa frestur. Sama gildir, ef þingfesta skal mál í Reykjavík, Hafnarfirði, Görðum, Kópavogi, Seltjarnarnesi eða Kjósarsýslu og stefndur á heim-

ili eða dvöl í einhverju þessara lögsagnarumdæma. Sama gildir og, ef þingstaður er hinn sami fyrir tvö eða fleiri lögsagnarumdæmi og stefndur á heimili eða dvöl í einhverju þeirra.

2) Ef stefndur á annars heimili eða dvöl utan þinghár, þar sem mál skal þingfest, skal stefnufrestur vera ein vika.

3) Ef stefndur á heimili eða dvöl erlendis eða ókunnugt er um heimili hans eða dvalarstað, skal stefnufrestur vera einn mánuður.

29. gr.

Brott falli þessi orð 101. gr.: Innan takmarka 99. gr. ákveður dómari stefnufrest, þegar hann gefur út eða ritar á stefnu, ella aðili sjálfur. Ákvörðun dómara um stefnufrest verður ekki skotið til æðra dóms.

30. gr.

103. gr. orðist þannig:

Mál er talið höfðað, þegar dómstefna hefur verið birt, eða, ef verjandi mætir óstefndur, þegar sækjandi gerir kröfu fyrir dómi um fyrirtöku málsins og verjandi tjáir sig þeirri kröfu samþykkan.

31. gr.

105. gr. orðist þannig:

1) Við þingfestingu skal sækjandi leggja fram stefnu með árituðu birtingarvottorði, nema engin stefna hafi verið birt, skriflega greinargerð sína ásamt aðilaskýrslu, ef óskað er að leggja fram slíka skýrslu, svo og þau skjöl, er málatilbúnað hans varða og hann byggir kröfur sínar annars á. Í greinargerð skal greint frá aðilum, málflytningsumboði, sem veita má fleiri en einum löghæfum manni, kröfum, málsástæðum og öðrum atvikum, ef þess þarf til að samhengi málsástæðna sé ljóst, svo og framlögðum sönnunargögnum. Sé þess óskað, að dómari taki munnlegar skýrslur um atvik málsins, skal þess getið, og nefndir þeir, sem skýrslur skulu gefa. Þá skal getið um sýnileg sönnunargögn, sem enn er talið, að þurfi að afla.

2) Dómari getur veitt sækjanda frest til að leggja fram greinargerð, aðilaskýrslu og sönnunargögn skv. 1. mgr., ef aðilar eru á það sáttir eða ef hann telur sækjanda ekki verða krafinn um skjöl þessi þá þegar eða hann má ekki lengja þingið að þessu sinni.

32. gr.

106. gr. orðist þannig:

Verjanda skal veita hæfilegan frest til að taka afstöðu til krafna sækjanda og kanna fram komin gögn. Honum er heimilt með sama hætti og sækjanda að leggja fram skriflega greinargerð og aðilaskýrslu, svo og sönnunargögn.

33. gr.

110. gr. orðist þannig:

1) Ef mál skal flytja skriflega, má dómari veita aðilum frest til að afla skjala og annarra sýnilegra sönnunargagna, ef nauðsyn þykir til vera, enda skal að jafnaði ekki taka munnlegar skýrslur, fyrr en þeim þætti gagnaöflunar er lokið. Báðum aðilum ber að nota sama frest jöfnum höndum til gagnaöflunar, eftir því sem við verður komið. Þegar dómari telur aðila hafa haft nægan gagnaöflunarfrest, skal gefa þeim kost á að fá teknar á dómþingi skýrslur aðila, vitna og mats- og skoðunarmanna. Skal það að jafnaði gert á einu þingi. Þó má taka skýrslur, meðan öflun sýnilegra sönnunargagna fer fram, ef það þarf að gera í öðru lögsagnarum-

dæmi, eða ef sá, sem skýrslu skal gefa, verður fjarverandi vegna lögmætra forfalla, þegar þing verður háð til skýrslutöku:

- 2) Lögmæt forföll eru:
 - a. Sjúkdómur aðila sjálfs, vitnis eða mats- og skoðunarmanna, heimamanna þeirra eða annarra, er þeir þurfa að annast eða leita læknishjálpar.
 - b. Veður, torfærur eða önnur óviðráðanleg atvik.
 - c. Verulegur vinnumissir eða tjón á atvinnu eða öðrum hagsmunum.
 - d. Þörf á ferðalagi um langan veg.
 - e. Embættis- eða sýslunarstörf, sem fyrirfram eru ákveðin og þola ekki bið.
 - f. Áður ákveðið dómþing.Dómari úrskurðar, ef krafist er, hvort forföll séu lögmæt.

3) Veita má frest til að afla frekari gagna, eftir að öflun þeirra er lokið skv. framansögðu, einnig eftir að sókn og vörn er byrjuð, ef ekki hefur áður verið unnt að afla þessara gagna eða skort hefur á leiðbeiningar frá dómara. Að jafnaði skal þó synja um fresti, þótt þeirra sé beiðst ágreiningslaust af aðilum, nema nauðsyn beri til og líklegt sé til árangurs, enda hafi aðili ekki haft nægilega fresti áður.

4) Málsástæður og mótmæli skulu jafnan koma fram jafnskjótt og tilefni verður til. Annarskostar má ekki taka slíkar yfirlýsingar til greina, nema gagnaðili samþykki eða aðili virðist hafa þurft leiðbeiningar dómara, en ekki fengið hana.

5) Eftir að öll gögn eru komin fram, fer fram sókn og vörn máls. Af hálfu hvers aðila má leggja fram málf lutnings skjöl tvívegis. Þó getur dómari leyft að leggja fram málf lutnings skjöl oftar, ef skort hefur á leiðbeiningar hans til aðila. Um fresti til sóknar og varnar fer eftir framanskráðu, eftir því sem við á.

34. gr.

111. gr. orðist þannig:

1) Ef mál skal flytja munnlega, má veita fresti til að afla sýnilegra sönnunargagna eftir sömu reglum og greindar eru í 110. gr. Um öflun munnlegra skýrslna, meðan þeir frestir standa, fer eftir sömu grein.

2) Þegar lokið er öflun gagna skv. 1. mgr., ákveður dómari, hvenær fram skuli fara skýrslutaka á dómþingi og munnlegur flutningur máls. Skal þetta að jafnaði fram fara í einni lotu. Um þinghaldið skal tilkynna aðila eða umboðsmanni hans með hæfilegum fyrirvara. Ákvörðun dómara um þetta atriði verður ekki skotið til æðra dóms.

3) 3. og 4. mgr. 110. gr. gilda einnig um munnlega flutt mál.

35. gr.

Í 118. gr. 4. mgr. breytist 9. gr. í 110. gr.

36. gr.

124. gr. orðist þannig:

1) Hverjum 15 ára gömlum manni, sem hér á landi er og ekki er aðili máls eða fyrirsvarsmaður aðila eftir 7. mgr. 115. gr., er skylt að koma fyrir dóm og svara munnlega spurningum, sem til hans er beint um málsatvik eftir bestu getu og draga ekkert undan, sem hann getur frá skýrt þeim til skýringar, enda hafi honum verið löglega stefnt eða hann komi óstefndur fyrir dóm.

2) Ef vitni má ekki koma á þingstað vegna forfalla skv. 2. mgr. 110. gr., má vitnalciðslan fara fram annars staðar.

3) Ef þess er krafist, getur dómari vitnamáls úrskurðað, að vitni sé skylt að hafa með sér og leggja fram eða sýna skjöl eða aðra hluti eða athuga bækur sínar og skjöl eða aðra muni og útdrátt úr þeim til upplýsingar um málsatvik.

37. gr.

Í 175. gr. falli niður orðið: Sáttakostnaður.

38. gr.

Í 177. gr. 2. mgr. falli niður: Ef hann hefir brotið sáttalöggjöfina samkvæmt 12. gr.

39. gr.

Í 188. gr. 1. mgr. falli niður: Fyrir brot á sáttalöggjöfinni samkvæmt 12. gr.

40. gr.

190. gr. orðist þannig:

1) Úrskurði um einstök atriði máls, sem ráða þarf til lykta fram að dómtöku þess, skal kveða upp þegar í stað eða svo fljótt sem unnt er.

2) Úrskurðir skulu vera skriflegir og má skrá þá í þing- eða dómabók. Þar skal greina niðurstöðu í ályktunarorði án forsendna.

3) Í fógeta-, skipta- og uppboðsmálum og þinglýsingarmálum skal þó láta forsendur fylgja ályktunarorði, ef aðili krefst þess og dómari telur ástæðu til, enda sé um að ræða úrskurð, sem felur í sér lokaákvörðun dómara um ágreiningsefnið.

4) Í aukamálum, sem tengd eru aðalmáli, svo og í sjálfstæðum vitna- og matsmálum gilda ákvæði 1.—3. mgr. eftir því sem við á.

41. gr.

193. gr. orðist þannig:

1) Dómar skulu vera skriflegir og í þeim vera dómsorð ásamt forsendum. Í forsendum skal greina:

- a. Nöfn, heimili og nafnnúmer aðila.
- b. Númer máls skv. þingbók.
- c. Stað og stund, þegar dómur er kveðinn upp.
- d. Dómtökudag.
- e. Nöfn dómenda, og hver er dómsformaður, ef dómur er fjölskipaður, svo og starfsheiti meðdómsmanna.
- f. Fyrri úrskurði og dóma um atvik málsins, sem um er kunnugt.
- g. Kröfur.
- h. Málsástæður í megindráttum og önnur atvik, ef þess þykir þörf vegna samhengis.
- i. Lagarök aðila í stuttu máli.
- j. Rökstudda niðurstöðu dóms um sönnunaratríði og lagaatriði.
- k. Réttarfarssektir.
- l. Málskostnað.

2) Í dómsorði skal greina:

- a. Sýknu, þegar sýknað er með öllu af efniskröfum.
- b. Aðalniðurstöðu máls, þ. á m. það, sem fullnægja skal með aðför.
- c. Aðildareið.
- d. Aðfararfrest, nema óþarft sé að lögum.

3) Dæma má menn að viðlögðum dag- eða vikusektum til aðila til að vinna verk, annað en peningagreiðslu, þar á meðal til að skila hlut, ef það þykir hentug aðferð til að knýja aðila til að fullnægja dómi. Krafa til óinnheimtra sekta fellur niður, þegar dómi er fullnægt eða sannað er eða gert sennilegt, að ómögulegt sé að gera það. Aðili getur fengið mál endurupptekið og dómi breytt skv. reglum 170. gr. Krafa um slíka endurupptöku frestar aðför til innheimtu sekta, enda sé krafan komin til dómara innan viku eftir að hún kom fram fyrir fógeta.

4) Ef aðila er í dómi bönnuð athöfn eða hann er skyldaður til að þola athöfn eða ástand, getur dómari sett frest til að hann megi koma svo högum sínum, að fullnusta dómsins baki honum sem minnst tjón eða óhagræði.

5) Dómar skulu vera stuttir og glöggir. Má ekki skírskota til sannana eða atvika, sem síðar kunna að koma fram, nema úrslit máls eigi að velta á eiði eða drengskaparheiti.

6) Dómi eða úrskurði má fullnægja með aðför eftir efni sínu, þótt þess sé ekki sérstaklega getið.

42. gr.

XVI. kafli, um sjó- og verslunardómsmál, falli niður, nema 204. gr.

43. gr.

221. gr. orðist þannig:

Um hjúskaparmál fer eftir lögum nr. 60/1972 um stofnun og slit hjúskapar.

Um mál til vefengingar faðernis skilgetinna barna fer eftir lögum nr. 57/1921 um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.

44. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1981.

Þá falla niður:

Lög nr. 35/1914 um mælingu og skrásetningu lóða og landa í lögsagnarumdæmi Reykjavíkur, 5.—7. gr.

Lög nr. 16/1951 um mælingu og skrásetningu lóða og landa í umdæmi Akureyrar, 11.—14. gr.

Lög um landamerki o. fl., nr. 41/1919, sbr. lög nr. 69/1954 og nr. 29/1965 um breyting á þeim lögum, 9.—19. gr.

Lög nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála, 6. gr.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Réttarfarsnefnd hefur samið frumvarp þetta, og lét hún fylgja því svohljóðandi greinargerð:

Vorið 1976 voru lögð fyrir Alþingi 5 frumvörp, sem réttarfarsnefnd hafði samið. Þrjú þeirra voru um opinber mál, þ. e. um rannsóknarlögreglu ríkisins, um breyting á lögum nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála og á lögum nr. 74/1972 um skipan dómsvalds o. fl. Þessi 3 frumvörp leiddu til þess, að sett voru lög nr. 108/1976, nr. 107/1976 og nr. 109/1976. Hin frumvörpin tvö, frv. til lögréttulaga og frv. til laga um breyting á lögum nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði, hafa ekki verið afgreidd. Þau er að finna á þingskjölum nr. 660 og 747 frá 97. löggjafarþingi 1975—76. Ekki voru frumvörpin tekin til umræðu í þetta sinn. Bæði frumvörpin voru endurflutt á næsta þingi án breytinga, og eru á þingskjölum nr. 287 og 288 frá 98. löggjafarþingi 1976—77. 1. umræða um þau fór fram 31. janúar 1977, sbr. Alþingistiðindi 1976—77, umræður, d. 1713—1721. Hvorugt frumvarpanna var tekið aftur á dagskrá á því þingi. Réttarfarsnefnd endurskoðaði þessi frv., og voru þau síðan enn flutt á 99. löggjafarþingi 1977—78, sbr. þingskjöl nr. 365 og 406. Um lögréttufrv. urðu nokkrar umræður, og var það afgreitt í Efri deild og við eina umræðu í Neðri deild, en ekki hlaut það fullnaðarafgreiðslu. Frumvarpið um breytingar á einkamálalögum, sem endursamið hafði verið, hlaut með sama hætti afgreiðslu í Efri deild og kom til umræðu í Neðri deild einu sinni, sbr. Alþingistiðindi 1977—78, umræður, d. 2816, 4342, 4397 og 4439.

Að lokinni enn einni endurskoðun af hálfu Réttarfarsnefndar, samkvæmt ósk ráðherra, var frumvarpið um breytingar á lögum um meðferð einkamála í héraði lagt fyrir 102. löggjafarþing en hlaut ekki umfjöllun. Er frumvarpið nú lagt fram óbreytt frá þeirri gerð. Ber frumvarpið enn nokkur merki þess, að það fylgir lög-

réttufrv., og er eigi um að ræða fullnægjandi heildarendurskoðun laganna. Engu að síður er frumvarpið nú í þeim búningi, að réttarfarsnefnd telur, að það megi samþykkja, þó að lögréttufrumvarpið sé ekki afgreitt samtímis. Nefndin telur, að veruleg réttarbót yrði, ef frumvarpið fengist samþykkt. Jafnframt itrekar nefndin þá tillögu sína, að sett verði lögréttulög.

Í frumvarpi þessu felast aðallega þessi nýmæli:

- 1) Sáttanefndir verði lagðar niður, en sáttastörf falin dómurum einum.
- 2) Tekinn verði upp aðalflutningur mála, þar sem fram komi þær skýrslur, sem gefa á munnlega, og síðan fari munnlegur flutningur fram í beinu framhaldi af því.
- 3) Úrskurðir verði að jafnaði án forsendna og dómar verði styttnir.
- 4) Nokkrir sérdómstólar verði lagðir niður: sjó- og verslunardómur, merkjadómur í Reykjavík og á Akureyri og aðrir fasteignadómstólar.
- 5) Þá eru í frumvarpinu tillögur um einstök atriði, sem eiga að stuðla að hraðari meðferð dómsmála og ótvíræðari reglum en nú gilda. Er þar um sumt stuðst við venjur, sem myndast hafa, t. d. um skriflegar greinargerðir og aðila-skýrslur.

Samtímis frumvarpinu er lagt fram frumvarp til l. um breyting á lögum nr. 52 1970, um eftirlit með skipum, vegna breytinga sem ráðgerðar eru í þessu frumvarpi.

Athugasemdir við einstakar greinar.

Um 1. og 2. gr.

Með tilskipunum 1795 og 1797 var svo fyrir mælt að leita skyldi sátta, áður en mál væru borin undir dómstóla. Þetta hefur vafalaust stuðlað að hraðari meðferð ágreinings á sínum tíma, en nú eru ákvæðin um sáttanefndir þýðingarlitil. Í DÓMSMÁLASKÝRSLUM ÁRIN 1972—74, sem Hagstofa Íslands gaf út 1978, eru upplýsingar um sáttmál (tafla 16). Þar segir, að afgreiddar sáttir hafi verið 52 árið 1972, 84 árið 1973 og 38 árið 1974, langflestar í Reykjavík. Þegar haft er í huga, að þessi ár voru afgreidd einkamál 6346, 6127 og 6282 eftir sömu skýrslum, verður ljóst, hve þýðingarlitil starfsemi sáttanefndanna er nú. Í eml. (þ. e. lögum nr. 85/1936) er mælt fyrir um skilyrði þess, að gengið verði fram hjá sáttanefnd, og leiðir nokkra óvissu af þessum skilyrðum í sumum málum. Þykir einfaldast að fella ákvæðin um sáttanefndir niður.

Lagt er til, að dómara leiti sátta, og að þeim sé það skylt í flestum málum. Nú ber dómurum að gera þetta í mörgum málum, og jafnan er þeim heimilt að reyna að sætta aðila. Sáttir gerðar fyrir dómi kallast réttarsáttir. Að athuguðu máli þótti rétt að hafa nokkur ákvæði um þær í sérstökum kafla, nýjum I. kafla.

Ákvæði 1. mgr. 1. gr. verður ekki skilið svo, að dómara sé óheimilt að leita sátta, ef aðilar eiga ekki forræði á sakarefni. Í slíkum málum getur orðið sátt um að fella málið niður. Þá er þess að geta, að stundum er óvist, hvort eða að hve miklu leyti aðilar eiga forræði á sakarefni. Verður dómari að skera úr því hverju sinni.

Lagagrein þessari er eigi ætlað að breyta neinu um þær reglur, sem nú gilda um heimild til að gera sáttir í barnsfaðernismálum.

Um 3. gr.

Í þessari gr. eru nokkrar reglur um heimild dómara til að synja um gerð réttarsáttar og um þau skilyrði, sem uppfylla þarf, til að sátt megi gera. 2. og 3. mgr. eru nýmæli í lögum, en í samræmi við kenningar fræðimanna um gildandi rétt.

Um 4. gr.

Grein þessi er í samræmi við venjur um frágang réttarsátta, en að auki er leitast við að taka af tvímæli um upphaf gildistíma sáttar og um það, hvenær sátt leiði til að dómsmál falli niður.

Um 5. gr.

Grein þessi er sama efnis og 16. gr. eml., eins og hún er nú að svo miklu leyti sem hún á við um réttarsáttir. Um aðfararhæfi sátta er einnig mælt í 1. gr. 1. mgr. 2. tölulið aðfararlaga nr. 19/1887.

Um 6. gr.

Efni greinarinnar er í samræmi við 17. og 19. gr. eml. og 5. gr. 1. mgr. aðfararlaga. 4. mgr. er nýmæli, sett til að forðast réttaróvissu. Kveðið er á um 6 mánaða frest, þar sem sá 2 vikna frestur, sem um ræðir í 22. gr. laga nr. 75/1973 um Hæstarétt Íslands, er bersýnilega of stuttur, enda hér um að ræða ákvarðanir, sem varða oftast efni máls og ekki verður hnekkt nema með kærinni.

Um 7. gr.

Þessi grein felur í sér óverulega breytingu á gildandi ákvæði, en fellt er brott, að sérstaklega sé vikið að dómurum í fasteignamálum, enda er lagt til, að fasteignadómstólar verði afnumdir, sbr. 39. gr.

Um 8. gr.

Núgildandi 31. gr. er orðuð á þann veg, að ekki á við aðstæður nú, m. a. er gert ráð fyrir öðru launakerfi ríkisstarfsmanna en nú er, gömlum reglum um greiðslu skrifstofukostnaðar og öðrum háttum á skipan umdæma en nú eru, eftir að kaupstöðum hefur fjölgað. Þá eru þar nú úrelt ákvæði um bústaði dómara. Greininni er ekki ætlað að lögleiða veruleg nýmæli.

Um 9. gr.

Í þessari grein felst ný, almenn regla um meðdómsmenn. Aðalákvæðið um þetta atriði er nú í lokaákvæði 1. mgr. 200. gr. eml. Lagt er til, að þessi gr. verði afnumin, svo og ákvæði um meðdómsmenn í sérdómstólum. Ef mál, sem slíkir dómstólar fara nú með, kemur fyrir bæjarþing eða aukadómþing, eða fólgeta-, uppboðs- eða skiptarétt, getur héraðsdómari kvatt til meðdómsmenn eftir hinni nýju 37.A. gr.

Í 1. mgr. er lagt til, að dómari geti tekið ákvörðun um, að meðdómsmenn fari með dómstörf í máli. Dómari velur þá, en er bundinn af ákvæðunum í 4. og 5. mgr. Jafnframt verður hann að sjálfsögðu að velja mann, sem uppfyllir kröfur um sérþekkingu, eins og tekið er fram í 1. mgr. Í þessari mgr. eru einnig ákvæði um það, hvenær meðdómsmenn byrja afskipti af máli, og þykir eigi vera ástæða til að hafa í lögum að skylt sé að kveðja þá til fyrr en kemur að töku munnlegra skýrslna.

Ákvæði 2. mgr. er nýmæli um einkamál, en í 5. gr. 3. mgr. laga nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála er heimilað, að 3 sakadómarar í Reykjavík dæmi meiri háttar refsímál.

Í 3. mgr. segir, að meðdómsmaður hafi sömu stöðu og embættisdómari, eftir að hann hefur tekið sæti í dómi. Að sjálfsögðu er embættisdómari dómsformaður og hefur sem slíkur forystu um málsmeðferðina.

4., 5. og 6. mgr. eru að mestu sniðnar eftir 8.—11. gr. laga nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála.

7. og 8. mgr. eru sniðnar eftir 203. gr. eml., en lagt er til, að sú grein falli niður.

Um 10. gr.

Hér er gerð tillaga í samræmi við 17. gr. frv. um 72. gr. laganna þess efnis, að hver sýsla verði dómþinghá en ekki hver hreppur eins og nú er. Samgöngur eru nú orðnar með þeim hætti, að óhagkvæmt er, að skylt sé að taka mál fyrir í hreppum, en að sjálfsögðu getur sem fyrr til þess komið, að mál séu tekin fyrir utan skrifstofu embættisdómara. Lagt er til, að manntalsþing séu áfram haldin, en nokkuð mun sitt með hverjum hætti í sýslum landsins, hvornig þau fara nú fram.

Er því heimilað að breyta hinu forna fyrirkomulagi, þar sem það þykir henta og sýslumaður, dómsmálaráðherra og sýslunefnd telja það æskilegt. Ákvæði greinarinnar um hæjarþing í Reykjavík og kaupstöðum útilokar ekki, að Reykjavík og kaupstaðir eða tveir eða fleiri kaupstaðir verði með ákvörðun dómsmálaráðherra ein dómþinghá í samræmi við 72. gr. laganna.

Um 11. gr.

Grein þessi er ekki í fyrri gerðum þessa frv. Nýmæli er að greiða skuli úr ríkissjóði þóknun fyrir þýðingar í einkarefsimálum og barnfaðernismálum. Liggja sanngirnissjónarmið að baki þessari tillögu.

Um 12. gr.

Lagt er til, að felld verði niður ákvæði um sjó- og verslunardómsbók og um landamerkja- og fasteignamálalabók, enda gert ráð fyrir, að sjó- og verslunardómur verði afnuminn svo og fasteignadómstólar.

Um 13. gr.

Hér er gerð tillaga um verulega breytingu á ákvæði 47. gr. um samlagsaðild. Var þessi tillaga ekki í fyrri gerðum frv. Lagt er til, að eigi verði svo sem nú er skylt að vísa máli frá, ef aðilar eru fleiri en einn til sóknar eða til varnar og kröfur eru ósamrættar. Horfir til flýtisauka að heimila slíkan málatilbúnað, en ekki er rétt að gera aðilum skylt að hlíta honum. Er lagt til, að hann sé heimill, nema krafist sé frávisunar, og að þá sé máli aðeins vísað frá að því er varðar þann verjanda, sem þess krefst. Ekki þykir þörf á breytingu á 48. gr. vegna þessa, en hana verður að skilja svo, að nýjum aðila megi stefna með sakaukastefnu, en þeirri sök beri að vísa frá dómi, ef svo stendur á sem segir um frávisun í 47. gr.

Um 14. gr.

53. gr. er breytt vegna afnáms sáttanefnda og til samræmis við 16. kafla gjaldþrotalaga nr. 6/1978. Breytingar eru ekki stórfelldar.

Um 15. gr.

54. gr. er breytt af sömu ástæðum og 53. gr.

Um 16. gr.

4. mgr. 71. gr. eml. varðar sérstaka úrskurði sáttanefnda. Í 5. mgr. er rætt um heimild til að skipta sakarefni. Ef það er gert og mál dæmt að hluta, verður nú að áfrýja þeim dómi innan viku. Þetta er of skammur frestur, og er lagt til, að hann verði lengdur í 4 vikur.

Um 17. gr.

Hér er gerð tillaga um þá breytingu, sem hlýtur að teljast veruleg, að fallið verði frá þeirri meginreglu, að hver hreppur verði sérstök dómþinghá. Var sú regla byggð á öðrum þjóðlífsháttum en nú eru, og má fullvist telja, að í framkvæmd valdi hún óþarfa fyrirhöfn og töfum. Um þetta vísast og til 10. gr. þessa frv. um breytingu á 38. gr. laganna. Í hinni nýju gr. felst, að lagt er til, að sú heimild haldist, að dómþinghár séu sameinaðar, svo sem nú er um Hafnarfjörð og Garðabæ skv. auglýsingu nr. 324/1976 og Njarðvík og Keflavík skv. auglýsingu nr. 325/1976.

Um 18. og 19. gr.

Hér er um að ræða smábreytingar vegna afnáms sáttanefnda.

Um 20. gr.

Ekki er um efnisbreytingu að ræða, en orðalagi þarf að breyta, þar sem ákvæðið vísar til I. kafla, sem lagt er til að felldur verði úr lögum.

Um 21. gr.

Nú eru talin upp ákvæði, sem haldast áttu þrátt fyrir setningu eml. 1936. Þessi upptalning er úrelt, en ástæðulaust er að breyta henni í einstökum atriðum, þar sem ekki verður séð, að slík upptalning sé nauðsynleg.

Um 22. gr.

Hér er orðalagi 1. mgr. breytt talsvert með hliðsjón af 198. gr. þeirra frv. um ný einkamála lög, sem lögð voru fyrir Alþingi 1955 og 1961. Ætti breytingin að vera til skýringarauka. Nýmæli felst í f-lið, þar sem segir, að sönnunargagna skuli getið í stefnu. Myndi slíkt stuðla að vandaðri undirbúningi mála, og er þetta að áliti réttarfarsnefndar mikilvægt nýmæli.

Um 23.—27. gr.

Hér er um að ræða smábreytingar vegna afnáms sáttanefnda.

Um 28. gr.

Reglur um lengd stefnufrests verða einfaldari en nú er, ef þessi gr. verður lögfest. Nú er frestur 1—6 sólarhringar, ef stefndi á heimili eða dvöl í þeirri þinghá, sem mál skal þingfesta í, en sérreglur eru þó um höfuðborgarsvæðið. Aðrar aðstæður geta leitt til þess, að frestur verði nú 1—2 vikur, 1—6 vikur eða 1—3 mánuðir. Eins og nú er háttáð samgöngum, þykir rétt að leggja til, að reglur þessar verði eins og í frumvarpsgreininni segir.

Um 29. gr.

Orð þau, sem lagt er til, að brott falli, eru nú í lögum, þar sem stefnufrestur skal nú ákveðinn í hverju máli með hliðsjón af atvikum innan tiltekinna marka (1—6 sólarhringar o. s. frv., sbr. grg. um 28. gr.). Ef farið verður að þeirri tillögu að breyta 99. gr., sbr. 28. gr. frv., eru orðin óþörf, þar sem stefnufrestur er þá jafnan ákveðinn með lögum tiltekinn tími.

Um 30. gr.

Hér er um að ræða smábreytingar vegna afnáms sáttanefnda.

Um 31. gr.

Í þessari tillögu um 105. gr. eml. felast allverulegar breytingar. Er m. a. mælt fyrir um greinargerðir, sem venja er að leggja fram nema með smæstu málum, en eigi er vikið að í 105. gr. eins og hún er nú, nema verjandi mæti óstefndur. Þá er heimilað að leggja fram skriflega aðilaskýrslu, sem í eðli sínu er hluti greinargerðar. Þetta er stundum gert nú, en ekki er að því vikið í eml. Þá er í tillögugreininni reynt að gefa leiðbeiningu um, hvernig skuli vikið að atvikum máls. Í lok 1. mgr. er það mikilvæga nýmæli, að fram skuli koma í greinargerð, hvort og af hverjum óskað sé, að munnlegar skýrslur verði teknar. Skiptir miklu, ef tillögugreinin nær samþykki Alþingis, að dómendur hafi strangt eftirlit með, að farið verði eftir þessu ákvæði. Það á, ef vel er á haldið, að gera dómara og raunar lögmönnum líka, mun auðveldara en nú er að gera sér strax í upphafi góða grein fyrir því, hvernig gagnaðflun verði hagað. — 2. mgr. er í samræmi við þær reglur, sem nú gilda.

Um 32. gr.

Í þessari gr. er eins og í 31. gr. um að ræða breytingar í samræmi við venjur um framlagningu skjala.

Um 33. gr.

Hér er fjallað um breytingu á 110. gr. eml., og kemur fram í greininni eitt af meginatriðunum í tillögum réttarfarsnefndar um hraðari málsmeðferð. Lagt er til, að munnlegar skýrslur séu teknar að mestu í einu lagi og að það gerist, eftir að skriflegra gagna hefur verið aflað. Þó má, eins og nú er algengast, taka munnlegar skýrslur fyrr, ef sérstaklega stendur á. Fyrirmynd þessa nýmælis er fengin frá Svíþjóð, og telur réttarfarsnefnd líklegt, að með réttri framkvæmd muni það stuðla að verulegum flýti við málsmeðferð. Í gr. eru einnig ný ákvæði um það, hvað teljist lögmæt forföll. Um það segir nú í 9. gr. eml.

Um 34. gr.

Þessi grein, sem fjallar um munnlegan málf lutning, er hliðstæð 33. gr., en sú grein er um skriflegan lutning.

Um 35. gr.

Grein þessi varðar þá breytingu, að 9. gr. eml. er felld niður, en ákvæði um það, hvað teljist lögleg forföll, sett í 110. gr.

Um 36. gr.

Nú segir í 124. gr. eml., að vitni sé óskyldt að koma fyrir dóm utan heimilisvarnarþings síns, ef vegalengdin er meiri en 70 km milli heimilis og þingstaðar o. s. frv. Ekki er ástæða til að halda í ákvæði um slíkar takmarkanir á vitnaskyldu, enda er nú lagt til, að það teljist lögmæt forföll, ef fara þarf um langan veg. Metur dómari eftir atvikum, hvort vitni sé skyldt að koma til skýrslutökunnar. Um greiðslur vegna vitnaleiðslunnar fer eftir 135. gr.

Um 37.—39. gr.

Hér er um að ræða smábreytingar vegna afnáms sáttanefnda.

Um 40. gr.

Hér er lagt til, að felld verði úr lögum skylda til að láta forsendur fylgja úrskurðum. Þessi breyting mundi, að álití réttarfarsnefndar, stuðla að því að tími dómara færi síður í þarf tilit verk. Úrskurður er oftast um minni háttar atriði, ekki síst réttarfarsatriði, og skiptir mestu, að hann sé fljótt upp kveðinn. Sérstöðu hafa úrskurðir í fógeta-, uppboðs- og skiptamálum, því að þeir eru oft lokaákvörðun dómara í máli og að því leyti hliðstæðir dómum í almennum einkamálum. Af þeim sökum er lagt til, að forsendur fylgi þeim, ef aðili krefst eða dómari telur það rétt.

Um 41. gr.

Efni 1. og 2. mgr. er að mestu í samræmi við venjur. Gerð hefur verið veruleg breyting frá því, sem var í fyrri gerð frumvarpsins, sem lögð var fyrir Alþingi vorið 1976 og aftur á næsta þingi. Er nú lagt til, eins og gert var veturinn 1977—78, að í forsendum dóma skuli getið málsástæðna og annarra atvika með tilteknum hætti, en áður var lagt til, að það yrði ekki gert. Sú tillaga var tengd lögréttufrumvarpinu og þeirri hugmynd, að aðilar ættu að geta skilið dómana án atvikalýsingar með aðstoð lögmanna sinna.

3.—6. mgr. eru í samræmi við nógildandi reglur.

Um 42. gr.

Í þessari gr. er lagt til, að sjó- og verslunardómur verði lagður niður. Í 44. gr. eru fleiri tillögur um afnám sérdómstóla. Réttarfarsnefnd telur, að lengra beri að ganga í því efni, þótt ekki sé réttur staður til þess í frv. Rök þau, sem að álití

nefndarinnar vega þyngst, þegar þessi tillaga er gerð, eru þessi: Sérðómstólar skapa stundum óvissu um, fyrir hvaða dómstól skuli leggja mál og þetta getur þá eða síðar leitt til tafa. Sérðómstólar gera oftast óhjákvæmilegt, að dómur sé fjölskipaður, einnig í smámálum, þar sem þess er engin þörf. Þetta leiðir oft til tafa. Sérðómstólar byggja oft á sjónarmiðum, sem eru ekki hin sömu og ella í störfum dómstóla, enda er beinlínis til þess ætlast, að sérstakri þekkingu sé beitt í störfum þeirra. Þetta getur leitt til misræmis í dómvörslunni í landinu og er það í ósamræmi við jafnréttisreglu þá, sem eðlilegt er að gildi. Oft er sagt, að þörf sé sérðómstóla til að hraða málum. Þetta gæti leitt til þess, að tiltekinn málaflokkur fengi hraðari meðferð en aðrir, og er það út af fyrir sig ósamrýmanlegt jafnréttisreglunni. Þó að sérstakar ástæður geti réttlætt viss frávik í þessu sambandi, verður að fara afar varlega í slíkri mismunun. Réttari leið væri að gera ráðstafanir til að hraða öllum dómsmálum, eins og tillögur réttarfarsnefndar stefna að. Ýmis rök má færa fram því til stuðnings, að sérðómstólar eigi að vera til. Mikilvægasta röksemdin varðar sérkunnáttu dómenda. Vegna rúmra heimilda, sem nú þegar eru fyrir hendi og verða það enn frekar, ef þetta frv. nær fram að ganga, má skipa sérfróða meðdómsmenn í einstök mál, þegar sérkunnáttu er þörf. Er þar með fallin brott ástæða til að hafa sérstaka dómstóla með föstum sérfræðingum.

Um 43. gr.

Þessi breyting á 221. gr. er til samræmis við það, sem nú gildir.

Um 44. gr.

Ástæða er til að gefa dómurum og öðrum nokkurn frest til að undirbúa gildistöku þeirra réttarfarsbreytinga, sem þetta frv. fjallar um. Er því lagt til, að það taki gildi 1. janúar 1981.

Vísað er til skýringa við 42. gr. um rök fyrir því að afnema ákvæði laga um ýmsa sérðómstóla. Fella þarf niður 6. gr. laga nr. 74/1974, þar sem í henni eru ákvæði um sjó- og verslunardóm. Ekki er þörf á að halda því, sem í gr. segir um siglingadóm, þar sem efni þess er í lögum nr. 52/1970 um eftirlit með skipum, VIII. kafla. Vegna afnáms 206. gr. eml. um sjóferðapróf (sjópróf) er hins vegar ástæða til að breyta 40. og 41. gr. laga nr. 52/1970, og er flutt sérstakt frumvarp um þá breytingu.